

SZEZONÁLIS MUNKAVÁLLALÁS A COVID-19 JÁRVÁNY IDEJÉN

- Már a járvány előtt is – a jelentős EU támogatások ellenére – nehezen maradt életképes az európai mezőgazdasági ágazat.
- A határok lezárásával élelmiszerellátási láncok szakadtak meg és az élelmezésbiztonság kérdése fontosabb lett, mint valaha.
- Az élelmiszergyártásban és -feldolgozásban, valamint a kapcsolódó ágazatokban dolgozók kritikus ágazatban dolgozóknak, a mezőgazdasági idénymunkások kritikus, alapvető feladatot ellátó utazóknak minősülnek.
- A járvány rávilágított arra, hogy a szezonális munkavállalók hozzájárulása a gazdasághoz régóta alulértékelt, ami megmutatkozik az alacsony fizetésükben, a hiányzó vagy hiányos szociális védelmükben, a mostoha munkakörülményeikben.
- A mezőgazdasági termék ára az egyik kulcsfontosságú tényező abban, hogy a munkaezőt kizsákmányolják ([OSEPI, 2018](#)).
- A tagállamok a kieső szezonális munkaezőt nem tudták pótolni a helyi munkaezővel.
- Legnagyobb munkaezőhiányt Olaszország és Spanyolország tapasztalt. Mivel náluk volt a legnagyobb átfertőzöttség, diplomácia tárgyalások ellenére sem utaztak be külföldiek idénymunkára május végéig.

A COVID-19 járvány megmutatta, hogy a zöldség- és gyümölcsstermesztés Európában mennyire ki van szolgáltatva a másik országból érkező szezonális munkaezőnek, a mezőgazdaság ezen ága mennyire sérülékeny modell alapján működik.

Problémák

Tavaly a COVID-19 vilá járvány terjedésének megakadályozása végett **lezárt államhatárok** miatt hiányzó szezonális munkavállalók pótlása jelentette a legnagyobb kihívást a mezőgazdasági munkáltatóknak.

*A témához kapcsolódik:
[2019/42. A mezőgazdasági foglalkoztatás szezonálisitása.](#)*

Szezonális munkát az Európai Unióban mind uniós polgárok, mind harmadik országbeli állampolgárok végeznek. Becslések szerint Franciaországban évente összesen 200, Németországban 300 és Olaszországban 360 ezer fő dolgozik ([Cristina Mitaritonna – Lionel Ragot, 2020](#)). Az Európai Bizottság szerint [100 ezer harmadik országbeli állampolgár](#) (beleértve az illegális migránsokat is) érkezik szezonális munkára, miközben az idénymunkások átlagos száma [évente több százezer és egy millió között](#) mozog.

Más országból érkező szezonális munkavállalók, idénymunkások – tekintettel munkájuk szezonális jellegére és sajátos körülményeire – [jobban ki vannak szolgáltatva a bizonytalan munka- és életkörülményeknek](#). A COVID-19 vilá járvány egyrészt láthatóbbá tette ezeket a körülményeket, másrészt **súlyosbította** is azokat rávilágítva arra is, hogy ezek a problémák a fertőző betegségek **továbbterjedéséhez vezethetnek**, növelhetik a járvány **gócpon**tok kialakulását (ld. [német húsipar](#)).

EU JOG

Uniós polgárok

A munkavállalók szabad mozgásának az [EUMSZ 45. cikke](#) kiterjed az idénymunkásokra is: az egyenlő bánásmód és a megkülönböztetésmentesség elvével összhangban az uniós polgároknak joguk van egy másik tagállamban szezonális munkavállalóként is dolgozni. Ugyanolyan feltételekkel vállalhatnak munkát, mint az adott ország állampolgárai. A fogadó tagállam jogszabályainak és kollektív szerződéseinek hatálya alá tartoznak; munkakörülményeik tekintetében (pl. javadalmazás, elbocsátás, munkahelyi egészségvédelem és biztonság) ugyanolyan bánásmódban kell részesülniük, mint az adott tagállam állampolgárainak. Joguk van igénybe venni ugyanazokat a szociális és

adókedvezményeket is, amelyek az adott ország állampolgárait megilletik. Ha munkanélkülivé válnak, hat hónapig fennmarad munkavállalói jogállásuk a fogadó tagállamban, feltéve, hogy a fogadó tagállam foglalkoztatási szolgálatai nyilvántartásba vették őket.

Az egyik tagállamban alkalmazott szezonális munkavállaló is **kiküldhető** a munkáltató által valamely másik tagállamba, ilyenkor az ún. posting irányelv ([96/71/EK irányelv](#)) alkalmazandó. Az egyik tagállamban munkaerő-kölcsönzőn keresztül alkalmazott és egy másik, a fogadó tagállamban a kölcsönvevő rendelkezésére bocsátott szezonális munkavállalók szintén kiküldött munkavállalók. Az alapvető foglalkoztatási feltételek sérelme nélkül, amelyek kiküldött munkavállalóként a fogadó tagállamokban dolgozó szezonális munkavállalókra vonatkoznak, a munkaerő-kölcsönzőnek ugyanazokat az alapvető foglalkoztatási feltételeket kell biztosítania az ilyen idénymunkásnak, mint amelyek akkor lennének alkalmazandók, ha őket közvetlenül a kölcsönvevő vállalkozás foglalkoztatta volna.

A **munkahelyi egészségvédelem és biztonság** tekintetében is ugyanolyan feltételeket kell biztosítani, mint a fogadó tagállam más munkavállalóinak: a [89/391/EGK keretirányelv](#) és az azt kiegészítő hús irányelv alkalmazandó.

A tb-biztosítás területén a **szociális biztonsági koordinációs [883/2004/EK rendelet](#) alkalmazandó**: a szezonális munkavállaló egyszerre csak egy tagállam társadalombiztosítása alá tartozik. A munkavállalónak és a munkáltatónak nincs lehetősége megválasztani a biztosítást nyújtó tagállamot: az alkalmazandó jogszabályokat a rendelet határozza meg. Főszabály szerint a munkavállaló ott biztosított, ahol tevékenységet folytat. A foglalkoztatás jellege miatt léteznek kivételek, ahol az általános szabály alkalmazása indokolatlannak vagy lehetetlennek tűnik. Ilyen például, ha a munkavállaló a munkáltató nevében máshol folytat idényjellegű tevékenységet, vagy ha két vagy több tagállamban végez munkát.

Nincs olyan uniós jogi aktus, amely garantálná a szálláskörülményeiket, kivéve a posting irányelvet, amely a fogadó ország szabályait teszi kötelezővé, amennyiben ilyen szabály létezik.

Harmadik országbeli állampolgárok

A [2014/36/EU irányelv](#) alkalmazása óta a tagállamok nem tarthatnak fent párhuzamos nemzeti rendszereket, az **irányelv kizárólagosságot élvez**. Ez határozza meg idénymunkásként az EU-ba történő belépés, tartózkodás feltételeit és az idénymunkásokat megillető jogokat.

2017–2019 között a legtöbb szezonális munkavállaló a szomszédos térségekből érkezett az EU-ba, a legtöbben Ukrajnából. Kivétel Finnország és Svédország, ahová Thaiföldről (bogyógyűjtők) és Spanyolország, ahová Marokkóból jöttek. A szezonális munkavállalók többsége 18–39 év közötti, a férfiak aránya kicsit magasabb. Többségük 90 nap körül, egyharmaduk hat hónapig tartózkodott. A legtöbben a mező- és erdőgazdaságban, a turizmusban és a feldolgozóiparban dolgoztak. Legtöbb tagállam kvótát alkalmaz. Bár az idénymunkások száma 2016 óta folyamatosan nő, a kvóták 2018-ban sem lettek kihasználva. A tagállamok többsége az irányelv alapján fogadta a szezonális munkavállalókat, **Németország, Luxemburg, Málta és Hollandia uniós polgárokkal, illetve az országban tartózkodó harmadik országbeliekkel elégítette ki szezonális munkaerőigényét** ([Synthesis Report, 2020. december](#))

Valamely tagállamban dolgozó harmadik országbeli idénymunkás is **kiküldhető** egy másik tagállamba, ilyenkor a posting irányelv alkalmazandó.

Az Unión kívüli lakóhellyel rendelkező harmadik országbeli, aki idénymunkásként dolgozik az EU-ban, **bizonyos korlátozások mellett**, a [883/2004/EK rendelet](#) 3. cikkében meghatározott szociális biztonsági ágakban **ugyanazokat a jogokat élvez**, mint a fogadó állam állampolgára. Az egyenlő bánásmód elve alól a tagállamok kizárhatják a családi, a munkanélküli ellátást és az adókedvezményeket az idénymunka ideiglenes jellegére tekintettel.

Az EU tagállamai (Írország kivételével) és a schengeni társult országok [2020. március 17.](#) óta **korlátozzák az EU-ba irányuló, nem alapvetően szükséges utazásokat**. Az Európai Unióba irányuló, nem alapvetően szükséges utazások ideiglenes korlátozásáról és e korlátozás esetleges feloldásáról szóló [2020.](#)

[június 30-i tanácsi ajánlás](#) szerint **az alapvetően szükséges utazást engedélyezni kell** az alapvető feladatot ellátó, köztük a **mezőgazdasági idénymunkások számára**. Az ajánlás [2021. februári módosítása](#) ezt nem érintette.

A tagállamok további óvintézkedéseket vezethetnek be ezekre az utazókra, különösen, ha az utazások kiindulópontja nagy kockázatú térségben található.

TAGÁLLAMI MEGOLDÁSOK 2020-BAN

A tagállamok különböző stratégiákkal próbálták enyhíteni a mezőgazdaság munkaerőhiányát:

- Korábban érkezett **szezonális munkavállalók engedélyének meghosszabbítása** (pl. ES, FR, IT).
- **Helyi munkaerő mobilizálása** (pl. FR, DE, IT, UK, ES): [weboldal](#) létrehozása, ahol összekapcsolták a munkanélkülieket, a rövid munkaidőben, részmunkaidőben foglalkoztatottakat a farmerekkel. Az olasz kormány kivételével lehetővé tették a munkanélküli segélyek és a szezonális munka díjazásának együttes felvételét. A nagy számú jelentkezések ellenére végül kevesen írtak alá szerződést, amelynek oka az eltérő igények lehettek mind a keresleti, mind a kínálati oldalon.
- **Munkavállalás engedélyezése:** Spanyolországban engedélyezték a munkavállalását a 18–21 év közötti korábban védelem alatt álló fiatal migránsoknak; olyan harmadik országbelieknek, akiknek tartózkodási engedélyük március–június között járt le; és a menekültkérőknek ([Real Decreto 13/2020](#)), [Németországban](#) a menekültkérőknek október 1-jéig.
- **Munkajogi szabályoktól való eltérés:** meglévő szakképzett mezőgazdasági munkavállalók többlet munkája. Franciaországban (a szezonális munkavállalók 24 százaléka migráns) a veszélyhelyzet alatt lehetővé tették a heti 60 órás (+25%) munkahetet a kritikus szektorokban, s engedélyezték a vasárnapi munkavégzést önkéntes alapon. A heti 35 órán felüli munkavégzést túlóráként díjazták. Ezt kombinálták a túlóra után fizetendő adó- és szociális hozzájárulás fizetése alóli mentességgel.
- **Utazási korlátozás eltörlése** idénymunkások számára (AT, BE, CZ, DE, ES, FI, HU (csak szomszédos országoknak), PL, SE és SK (csak szomszédos országoknak)).
- **Szezonális munkavállalók szervezett beutaztatása:** [Németország](#) május végéig 80 ezer főnek tette lehetővé szervezett beutazását, hasonlóan tett [Nagy-Britannia](#) is, amit a 2016-os Brexit szavazás óta sújt a szezonális munkaerőhiány, amit a pandémia csak fokozott. [Spanyolországba](#) a diplomáciai tárgyalások eredményeként – a szokásos állami toborzó csatornán ([GECCO](#)) keresztül – három részletben 14 ezer női munkavállalót utaztattak be hajón Marokkóból. Kormányzati támogatással a román munkavállalókat busszal szállították Huelva (Andalúzia) és Lleida (Katalónia) legfőbb mezőgazdasági régiókba.
- **Illegális migránsok legalizálása:** [Portugália](#) 2020. március 29-én bejelentette, hogy minden migráns megkapja a tartózkodási engedélyt legalább július 1-ig, aki addig benyújtotta. [Olaszország](#) a [májusi döntés](#) szerint 600 ezer fő helyzetét kívánta legalizálni, amelyből 300 ezer főnek a következő betakarítási időszak végéig a mezőgazdaságban kellett dolgoznia, maximum hat hónapig. Spanyolországban is felmerült ez a megoldás, de nem kapott elég támogatást.

Rövid távon a munkáltatók ezen intézkedésekkel csökkenteni tudták a munkaerőhiányból származó károkat, védve voltak a termékek előállításában keletkező jelentős költségnövekedések negatív hatásaitól, vissza tudták fogni a zöldség- és gyümölcsárak emelkedését s el tudták élelemmel látni az európai lakosságot.

A médiában megjelent cikkekre reagálva, amelyek rávilágítottak a szezonális munkavállalók mostoha munkakörülményeire, az Európai Bizottság július közepén Közleményt adott ki ([Iránymutatás a COVID19-járvány kontextusában az EU-ban dolgozó idénymunkásokról](#)), amelyben számos feladatot fogalmaz meg a tagállamok és az EU felé mind az uniós, mind a harmadik országbeli szezonális munkavállalók foglalkoztatása tekintetében.

TAGÁLLAMI FELADATOK

Mivel a pandémia immár egymást követő második évben akadályozza a szezonális munkaeerő mozgását, sürgető, hogy a tagállamok:

- megtegyék a szükséges lépéseket az idénymunkások által végzett be nem jelentett munkavégzés visszaszorítására;
- meghozzák azokat a szükséges intézkedéseket, amelyek az idénymunkások számára tisztességes munka- és életkörülményeket biztosítanak;
- felhívják a figyelmet az idénymunkásokat érintő munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági követelményekre;
- segítsék a munkáltatókat a jogi követelmények teljesítésében és egyértelmű tájékoztatást nyújtsanak a munkavállalóknak, leginkább gyakorlati iránymutatás elkészítésével, mindezekről;
- szigorítsák az idénymunkásokra vonatkozó munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági normák megfelelő alkalmazásának biztosítását szolgáló helyszíni ellenőrzéseket.

A tagállamoknak a pandémia következtében szembe kell nézniük a jelenlegi szezonális munkaerő toborzó rendszereik hiányosságai-val, hibáival, s ezeket újra kell formálniuk, esetleg definiálniuk, ahol szerepet kell kapnia a mezőgazdasági munkához szükséges képesség, képzettség megőrzésének, továbbfejlesztésének, valamint elismerésének; a különböző szakpolitikák összehangolásának; a minimum jövedelmek és egyenlő bérek bevezetésének és a szociális párbeszéd és érdekvédelem erősítésének (ILO, 2020).

A jövőben megjelenő vírusok, járványok, az ennek nyomán kialakuló valószínűleg súlyos egészségügyi, gazdasági és társadalmi válságok ismét a migrációs politikák szigorításához vezethetnek. Így a pandémia felgyorsíthatja a mezőgazdaságban a fejlődést, az új technológiák bevezetését, strukturális átalakulásokhoz vezethet különösen a zöldség- és gyümölcsstermesztésben, s immár belátható időn belül az emberek helyett robotok szedhetik le a gyümölcsöket (Guardian, 2019).

Források:

- Cristina Mitaritonna – Lionel Ragot: [After Covid-19, will seasonal migrant agricultural workers in Europe be replaced by robots?](#), Policy Brief, CEPII, 3. szám, 2020. június
- Jokubas Salyga: [Why Migrant Farm Workers Are Living Four to a Caravan in a Time of Social Distancing](#), 2020. május
- EPHA: [Joint Statement – Without rights for agri-food workers, Europe's food supplies rest on shaky ground](#), 2020. április 16.
- Berta Güell – Blanca Garcés-Mascareñas: [Agricultural seasonal workers in times of Covid-19 in Spain](#), 2020. december
- Kevin Tougeron – Thierry Hance: [Impact of the COVID-19 pandemic on apple orchards in Europe](#), Agricultural Systems, Volume 190, 2021. május
- Európai Bizottság: [Migrációs ügyek és uniós belügyek](#), Európai Migrációs Hálózat
- ILO: [Seasonal Migrant Workers' Schemes: Rethinking Fundamental Principles and Mechanisms in light of COVID-19](#), 2020. május

Készítette: dr. Ács Vera
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486